

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ภาพแสดงลักษณะของเครื่องผันนาการตามกฎกระทรวงฯ

ภาพแสดงลักษณะของเครื่องพันธนาการตามกฎหมายฯ

กฎหมายมหาชาติไทยที่ออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ข้อ 25 บัญญัติไว้ว่า “เครื่องพันธนาการที่จะใช้แก่ผู้ต้องขังนั้นมี ๔ ประเภท คือ (1) ตรวน (2) กุญแจมือ (3) กุญแจเท้า (4) โซ่ล่าม” ปรากฏรูปภาพดังต่อไปนี้

1. ตรวน

มี 3 ขนาด คือ ขนาดที่ 1 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 10 มิลลิเมตร ขนาดที่ 2 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 12 มิลลิเมตร และขนาดที่ 3 วัดผ่าศูนย์กลางเหล็กวงแหวน 17 มิลลิเมตร



1



2

2. กุญแจมือ

ต้องเป็นแบบและขนาดที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้



3



4

¹ ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้ารูปภาพจาก <http://www.correct.go.th/mu/index2.htm>

² ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้ารูปภาพจาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=625501>

³ ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้ารูปภาพจาก <http://www.dek-d.com/board/view.php?id=1798779>

3. กุญแจเท้า

ต้องเป็นแบบและขนาดที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้ เว้นแต่ขนาดโซ่ระหว่างกุญแจเท้าทั้งสองข้างต้องมีความยาวไม่น้อยกว่า 38 เซนติเมตร และไม่เกิน 50 เซนติเมตร กับให้มีขนาดของลูกโซ่ซึ่งวัดผ่านศูนย์กลางเหล็กไม่เกิน 4.75 เซนติเมตร



5

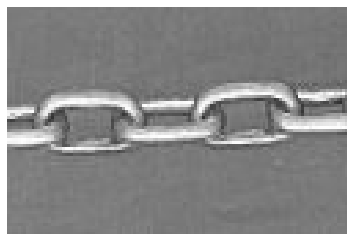
4. โซ่ล่าม

โซ่ที่ใช้กับตรวนมี 3 ขนาด คือ ขนาดที่ 1 มีลูกโซ่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 4.75 มิลลิเมตร ขนาดที่ 2 มีลูกโซ่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10 มิลลิเมตร และขนาดที่ 3 มีลูกโซ่ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 17 มิลลิเมตร โดยโซ่ล่ามจะมีความยาวตั้งแต่ 50 - 70 เซนติเมตร

ขนาดที่ 1



ขนาดที่ 2



ขนาดที่ 3



6

⁴ ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้ารูปภาพจาก <http://news.mthai.com/general-news/134707.html>

⁵ ผู้เขียนได้ทำการค้นคว้ารูปภาพจาก http://www.hosdoc.com/index.php?option=com_content&view=article&id=11:dimension-of-the-chain-and-shackle&catid=3:trammel-bracelets&Itemid=36

⁶ แหล่งเดิม.

ภาคผนวก ข

บทสัมภาษณ์ เรื่อง สิทธิในการใช้เครื่องพั่นธนาคารต่อผู้ต้องขัง
ระหว่างพิจารณาคดี

บทสัมภาษณ์ เรื่อง สิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

ดร.สุรสิทธิ์ จิตรขอบใจ

ตำแหน่ง: ผู้บัญชาการเรือนจำกลางนครปฐม

สัมภาษณ์ วันที่ 4 เมษายน 2555

คำถามที่ 1

ปัจจุบันทางกรมราชทัณฑ์มีหลักเกณฑ์ในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอย่างไรบ้าง

คำอธิบาย

ในเรือนจำมีระเบียบในการใส่เครื่องพันธนาการตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 โดยปกติผู้ต้องขังไม่ใส่เครื่องพันธนาการ ยกเว้นเช่น กรณีออกไปศาลจะใส่ตรวน ทั้งนักโทษเด็ดขาดหรือผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี และต้องถอดรองเท้าด้วย ให้ถอดรองเท้าเพื่ออะไร 1) มีข้อเท็จจริงกรณีเอารองเท้าขว้างผู้พิพากษา 2) เพื่อป้องกันการลักลอบนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าเรือนจำ การใส่ตรวนก็เพื่อป้องกันการหลบหนี การทำร้าย การก่อเหตุ

คำถามที่ 2

มีหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดหรือไม่ และควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้หรือไม่อย่างไร

คำอธิบาย

ในความเป็นราชทัณฑ์เจ้าหน้าที่เรือนจำจะรู้ถึงพฤติกรรมของนักโทษ เช่น เมื่อผู้ต้องขังคนไหนเดินมาดูมีพิรุณหรือไม่ ให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องขังที่เข้ามาในเรือนจำทุกคนมีความคิดว่าจะหลบหนีอยู่ตลอดเวลา เช่น มีพฤติกรรมมองกำแพงเรือนจำทุกวันๆ คู่มือทางที่จะหลบหนีโดยอาจเข้าไปในเขตที่หวงห้าม เป็นต้น การจำตรวนเป็นการทำให้ชะลอการหลบหนีล่าช้าขึ้น ทำให้ไม่สะดวกต่อการหลบหนี แต่โดยปกติถ้าหากไม่มีพฤติกรรมก็จะไม่ใส่เครื่องพันธนาการอยู่แล้ว และผู้ต้องขังส่วนใหญ่ก็ไม่ถูกใส่ตรวนอยู่แล้ว

คำถามที่ 3

มีความคิดเห็นอย่างไรกับการใช้โซ่ตรวน ซึ่งขัดกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ

คำอธิบาย

ในความเห็นส่วนตัวบัญญัติตามมาตรฐานสากลต่างๆ ไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง ต่างประเทศในอเมริกาก็ยังมีการใช้โซ่ตรวนแต่เป็นสแตนเลส ส่วนพวกสายรัดข้อเท้าไว้กับเอนหรือสายรัดข้อมือไว้กับเอน ข้อดีก็คือไม่เป็นสนิมและทน แต่ถ้าประเทศไทยมีงบประมาณเพียงพอก็ควรทำ แต่ตอนนี้ประเทศไทยก็มีการใช้สายรัดข้อเท้าสายรัดข้อมือสแตนเลสแล้วบ้างในเรือนจำความมั่นคงสูง เพราะใช้งบประมาณสูงมาก ในความเป็นจริงกระทำได้ยากเพราะ 1) เป็นข้อจำกัดทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม 2) ในความเป็นเรือนจำของไทยถูกปลูกฝังมาอย่างนี้ 3) งบประมาณสูง เพราะฉะนั้นทางเรือนจำพยายามป้องกันการหลบหนีเท่าที่สามารถทำได้ และการใช้โซ่ตรวนก็เพื่อป้องกันการทำร้ายเจ้าหน้าที่ด้วย

คำถามที่ 4

มีความเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

คำอธิบาย

ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ คณะกรรมการสิทธิเสรีภาพเข้ามาดูแลสิทธิของผู้ต้องขัง แต่ไม่ไปดูแลสิทธิของเหยื่อผู้ถูกกระทำ เช่น กรณีผู้หญิงถูกรุมโทรม คณะกรรมการฯ เข้ามาดูแลสิทธิของผู้ต้องขัง แต่ไม่เข้าไปดูแลเหยื่อที่ถูกถูกรุมโทรม เป็นต้น ถ้าในความเป็นจริงหากพี่น้องของท่านโดนรุมโทรมท่านจะไปดูแลสิทธิของใครระหว่างผู้ต้องขังกับเหยื่อ มาดูแลในเรื่องสิทธิของผู้กระทำแต่ไม่ไปดูแลสิทธิของผู้ถูกกระทำ

คำถามที่ 5

ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดระยะเวลาและการจำกัดการใช้เครื่องพันธนาการอย่างชัดเจน ซึ่งในกฎหมายขั้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า “เครื่องพันธนาการจะใช้ได้ในระยะเวลาที่จำกัดและเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น” มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

ให้ถือว่าพฤติกรรมของผู้ต้องขังเป็นตัวกำหนดระยะเวลา จะบัญญัติในเรื่องนี้ให้ชัดเจนไม่ได้

คำถามที่ 6

มีความเห็นอย่างไรในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับหลักที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำ

พิพากษาถึงที่สุดว่าผู้ นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้”

คำอธิบาย

ถ้ายิ่งถือว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นผู้บริสุทธิ์แล้วนำมาทักขังได้อย่างไร ถามว่าใครละเมิดต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีก่อน ตอบว่ากระบวนการตั้งแต่แรก ตำรวจ อัยการ ศาล เพราะทางเรือนจำกระทำไปตามหน้าที่เท่านั้น

คำถามที่ 7

มีความเห็นอย่างไรกับการที่ยังคงใส่เครื่องพันธนาการเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าศาล ซึ่งในหลายๆประเทศได้ยกเลิกไปแล้ว

คำอธิบาย

กรณีปรากฏตัวต่อหน้าศาล ต้องไปถามศาลว่าจะอนุญาตหรือไม่ถ้าผู้ต้องขังไปขึ้นศาลแล้วไม่ใส่ตรวน ตำรวจศาลเป็นผู้คุ้มกันผู้ต้องขังระหว่างออกไปศาล ต้องไปแก้ไขที่กระบวนการตรงศาลหรือตำรวจศาลไม่ใช่มาแก้ไขที่เรือนจำ เพราะเรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับเรือนจำเป็นหน้าที่ของตำรวจศาลในการควบคุมผู้ต้องขัง

บทสัมภาษณ์ เรื่องสิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

นายวสันต์ กิตติโชติพันธุ์

ตำแหน่ง: ผู้อำนวยการฝ่ายควบคุมผู้ต้องขัง เรือนจำกลางนครปฐม

สัมภาษณ์ วันที่ 4 เมษายน 2555

คำถามที่ 1

ปัจจุบันทางกรมราชทัณฑ์มีหลักเกณฑ์ในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีอย่างไรบ้าง

คำอธิบาย

หลักเกณฑ์ที่ได้แบ่งการใช้ระหว่างผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับผู้ต้องขังที่ตัดสินแล้ว เพราะกฎหมายพูดถึงการใช้เครื่องพันธนาการแก่ผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังในความหมายนี้หมายถึง นักโทษเด็ดขาดและคนต้องขัง คนต้องขังก็คือผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี เจตนารมณ์ของการใช้เครื่องพันธนาการกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 ซึ่งในอนุมาตรา 1 ก็เพื่อป้องกันการไปทำร้ายผู้อื่น ส่วนประเด็นหลักอยู่ในอนุมาตรา 3 จะใช้ก็ต่อเมื่อผู้ต้องขังมีพฤติกรรมที่น่าจะหลบหนี ในส่วนตัวท่านวสันต์ไม่เห็นด้วยกับการห้ามใส่โซ่ตรวน ในการดูแลพฤติกรรมผู้ที่จะหนีต้องซ่อนเร้นปกปิดพฤติกรรมของตัวเอง เอาของมาให้เจ้าหน้าที่ ทำคิกับเจ้าหน้าที่ เพราะฉะนั้นการใช้กฎหมายในมาตรา 14 นี้ ให้เป็นดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมไม่ใช่ให้คนนอกมาบอกว่าต้องมีพฤติกรรม เพราะคนข้างนอกมองว่าเรือนจำโหดร้ายทารุณในการใส่โซ่ตรวนกับนักโทษ แต่มิได้มองว่าเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ ท่านวสันต์เห็นว่าสิทธิพลเมืองต้องแบ่งแยก ผู้มิได้กระทำความผิดก็ส่วนหนึ่ง แต่สิทธิของบุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดแม้ศาลยังไม่ได้ตัดสินแต่ถ้าถูกคุมขังก็ส่วนหนึ่ง

ในกรณีผู้ต้องขังหญิงและผู้ต้องขังชายที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปห้ามใส่เครื่องพันธนาการ เว้นแต่ดูร้าย แล้วอะไรคือดูร้าย เช่น อยู่ดีๆ เอาไม้มาตีผู้อื่น เป็นต้น

คำถามที่ 2

มีความเห็นอย่างไรในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับหลักที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้”

คำอธิบาย

ไม่เห็นด้วย ควรต้องสันนิษฐานว่าคนที่ถูกออกหมายจับโดยศาล น่าจะกระทำความผิด แต่ถ้าสุดท้ายพิสูจน์ได้ว่ามิได้กระทำความผิดก็ปล่อยไป หรือมีการเยียวยา ถ้าสันนิษฐานตามหลักคดีอาญาดังกล่าว ก็ถือว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ได้ใช้ดุลพินิจ ไม่มีการวิเคราะห์ข้อมูลก่อนที่จะตัดสินศาลออกหมายจับโดยมิได้พิจารณาก่อน ท่านวสันต์เห็นว่าในหลักของคดีอาญาน่าจะสันนิษฐานว่าผู้ที่ศาลออกหมายจับน่าจะกระทำความผิด ส่วนภายหลังไม่ได้กระทำความผิดรัฐต้องเยียวยา และมีสิทธิที่จะฟ้องร้องได้ เพราะการออกหมายจับต้องมีหลักฐานเพียงพอว่านาย ก นาย ข กระทำความผิดถึงมีการออกหมายจับ อยู่ๆจะออกหมายจับไม่ได้ ท่านวสันต์เห็นว่าไม่ควรอ้างอิงต่างประเทศมากเกินไปหรือมาตรฐานสากลก็ตาม

คำถามที่ 3

มีหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่เพื่อป้องกันการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดหรือไม่ และควรมีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้หรือไม่อย่างไร

คำอธิบาย

เห็นว่าเมื่อกฎหมายให้ดุลพินิจ เจ้าหน้าที่ก็ต้องใช้ดุลพินิจด้วยความสุจริต การวางหลักควรจะวางหลักกว้าง ต้องวางหลักยังงี้ เช่น ต้องมีพฤติการณ์ สิ่งที่สำคัญในมาตรา 14 อนุมาตรา 3 ต้องมีพฤติการณ์อย่างไรจึงจะใส่ตรวนควรทำวิจัย เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติจะได้สบายใจ ซึ่งในอนุมาตรา 3 นี้มีปัญหากับผู้ปฏิบัติเป็นอย่างมากและเจ้าหน้าที่ถูกฟ้องร้องเป็นคดีมากมาจากการปฏิบัติ แต่ที่เรือนจำกลางนครปฐมได้มีการระมัดระวังในเรื่องนี้ โดยมีคณะกรรมการการจำเริญพันธนาการซึ่งในมาตรา 14 เห็นว่ากฎหมายเขียนไว้ดีแล้ว เพราะบัญญัติไว้กว้างๆเพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งจะหลีกเลี่ยงในเรื่องการใช้ดุลพินิจโดยไม่ถูกฟ้องร้องได้โดยการตั้งคณะกรรมการประมาณ 10 กว่าคนร่วมกันใช้ดุลพินิจ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการจะมีความเห็นโดยไม่ขัดแย้งกันเป็นไปได้ เช่น ผู้บังคับแดนเสนอว่านาย ก น่าจะใส่เครื่องพันธนาการไว้ก่อนเนื่องจากว่าตามข้อเท็จจริงนาย ก ถูกจับกุมในคดียาเสพติดมีจำนวนของกลางจำนวนหนึ่งหมื่นเม็ด ซึ่งจะถูกตัดสินอย่างต่ำให้จำคุกไม่น้อยกว่า 20-30 ปี แต่ละวันนาย ก นั่งซึมดูกล้องทางไม่น่าไว้วางใจเช่นนี้ก็ควรใส่ตรวน แต่ถ้าคนภายนอกมองอาจเห็นว่านาย ก ดูขาวหล่อจะถูกใส่ตรวนทำไมสงสัยผู้คุมจะโหดร้ายเช่นนี้ เป็นต้น

คำถามที่ 4

ใครเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งใช้เครื่องพันธนาการบ้าง

คำอธิบาย

ในมาตรา 14 อนุมาตรา 1-3 พัดดีเป็นผู้มีอำนาจในการสั่งใช้ ซึ่งเป็นอำนาจของพัดดีอยู่แล้วเพียงแต่ตั้งคณะกรรมการฯ เพื่อให้ใครคนใดคนหนึ่ง พัดดีมีอำนาจตามกฎหมาย พัดดีก็คือเจ้าหน้าที่ลำดับรองจากผู้บัญชาการเรือนจำรองลงมา เช่น ท่านวสันต์เองก็เป็นพัดดี แต่ละเรือนจำอาจมีพัดดีหลายคนเพื่อมีอำนาจในการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายราชทัณฑ์ พัดดีมีอำนาจสั่งใช้ทุกขั้นตอนเพราะพัดดีเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ผู้ต้องขัง ส่วนในอนุมาตรา 4 เป็นผู้ที่จะพานักโทษออกไปข้างนอก เช่น ผู้ต้องขังป่วย พัดดีสั่งให้นาย ก พาผู้ต้องขังป่วยออกไปข้างนอก นาย ก เป็นผู้มีอำนาจในการสั่งใช้เครื่องพันธนาการ หากกรณีดังกล่าวผู้ต้องขังอายุมากแล้วและป่วยด้วยไม่มีเรี่ยวแรงถ้านาย ก ยังไล่ตรวน นาย ก ก็คงทำเกินกว่าเหตุ เช่นนี้เป็นเรื่องการใช้ดุลพินิจ กฎหมายที่เป็นเรื่องการให้ใช้ดุลพินิจไม่ได้กำหนดตายตัว แต่สังคมก็ยังหวังว่าจะใช้ดุลพินิจเกินขอบเขตหรือไม่ในสายตาคนทั่วไป เช่น กรณีในเรือนจำนาย ก และนาย ข มีเรื่องกัน โดยนาย ก ทำร้ายนาย ข แต่นาย ก ขอมรับผิดว่ากระทำจริงแต่นาย ข ไม่พอใจว่าต้องเอาคืนให้ได้เช่นนี้ควรไล่ตรวนใคร คำตอบก็คือไล่ตรวนนาย ข แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ไล่ตรวนนาย ข เจ้าหน้าที่ผู้อื่นที่ไม่รู้เรื่องก็คงจะว่าไม่ถูก แต่ข้อเท็จจริงต้องไล่ตรวนนาย ข เพราะนาย ข มีพฤติการณ์จะทำร้ายนาย ก แต่คนทั่วไปอาจมองว่าไม่ถูกต้อง เป็นต้น

คำถามที่ 5

ปัจจุบันมีการใช้เครื่องพันธนาการทั้งหมดกี่ประเภท

คำอธิบาย

4 ประเภท ได้แก่ 1) ตรวน 2) กุญแจมือ 3) โซ่ล่าม 4) กุญแจเท้า

คำถามที่ 6

มีความคิดเห็นอย่างไรกับการใช้โซ่ตรวน ซึ่งขัดกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ

คำอธิบาย

การใช้โซ่ตรวนเป็นสิ่งที่น่าหวาดกลัวแต่ทำให้ผู้คนเห็นแล้วไม่กล้ากระทำความผิด แต่ภาพที่ออกมาอาจดูโหดร้าย คนทั่วไปก็ต้องเข้าใจเจ้าหน้าที่ด้วยควรถามว่าถ้ากระทำความผิดอะไรจึงถูกไล่ตรวนไม่ควรตัดสินไปโดยไม่รู้ ในต่างประเทศเครื่องมืออาจทันสมัยกว่าไทย การควบคุม การจับกุม เจ้าหน้าที่มากกว่า เทคโนโลยีดีกว่า ข้อจำกัดในเรื่องความทันสมัยของไทยยังอยู่ต่างประเทศ

ไม่ได้ เช่น ผู้ต้องขังหนีในต่างประเทศตามจับได้แต่ไทยตามจับไม่ได้ ในความเห็นของศาลการใช้โซ่ตรวนเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าเป็นไปได้ควรมีกำไลข้อมือฝังชีพเพื่อให้ตรวจสอบได้ เรือนจำเป็นเพียงผู้ปฏิบัติถ้าปฏิบัติแล้วผิดพลาดก็ถูกลงโทษ เช่น ผู้ต้องขังมีพฤติกรรมจะหนีแล้วเจ้าหน้าที่ไม่ไล่ตรวนแต่ไล่แค่กุญแจข้อมือเช่นนี้ก็จะหนีได้ง่าย แต่ต่างประเทศมีเข็มขัดรัดข้อมือไว้กับเอน หรือเข็มขัดรัดข้อเท้าไว้กับเอนเช่นนี้ทำนองนั้นก็เห็นด้วย ในเรื่องของสิทธิต้องมีขอบเขตว่าสิทธิควรมีแค่ไหนถ้าทำอะไรก็ละเมิดสิทธิเช่นนี้ก็ไม่ต้องเอานักโทษเข้ามาไว้ในเรือนจำ รอให้ศาลตัดสินไว้ก่อนแล้วค่อยให้เข้าเรือนจำ แต่ในความเป็นจริงสำหรับไทยหากมีกำไลข้อมืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อตรวจสอบ นักโทษก็น่าจะเอาออกได้ไม่เหมือนต่างประเทศ ส่วนปัญหาที่ไปจับคนที่ไม่ผิดมากระบวนการแต่แรกในการสอบสวนหาข้อเท็จจริงพยานหลักฐานต้องคิดก่อนที่จะจับ แต่ในความจริงพนักงานสอบสวนต้องมีหลักฐานแล้วจึงจะออกหมายจับปัญหาไม่ได้อยู่ที่การไล่ตรวนแต่อยู่ตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น การมองผู้บริสุทธิ์อย่ามองให้สุดโต่งจนเกินไป ผู้บริสุทธิ์ไม่ได้หมายความว่ายังไม่ได้ตัดสิน ในความเห็นท่านวุฒิสมาชิกมองว่าผู้บริสุทธิ์คือคนที่ศาลไม่ได้ออกหมายจับไม่ถูกกล่าวหา ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มาตรา 39 ควรใช้ถ้อยคำใหม่ว่า “ให้สันนิษฐานว่าผู้ที่ถูกออกหมายจับเป็นผู้กระทำความผิดจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาว่าไม่มีความผิด” เจ้าหน้าที่จะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามสถานะของบ้านเมืองเราซึ่งยังไม่เป็นสากล

มาตรฐานขั้นต่ำที่กำหนดไว้ประเทศไทยยังไม่ถึงเพราะเป็นสากลจนเกินไป มาตรฐานขั้นต่ำดังกล่าวน่าจะเป็นมาตรฐานขั้นสูงของไทย มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติเพียงแต่ให้เราไปให้ถึงตรงนั้นตราบใดที่ความพร้อมของเรายังไม่มีก็ยังไม่ถึง เราพยายามไปอยู่แล้วแต่ยังไม่ถึง

คำถามที่ 7

ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดระยะเวลาและการจำกัดการใช้เครื่องพันธนาการอย่างชัดเจน ซึ่งในกฎหมายมาตรฐานขั้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า “เครื่องพันธนาการจะใช้ได้ในระยะเวลาที่จำกัดและเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น” มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

ในเรื่องการกำหนดระยะเวลาไม่มีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้ที่ถูกจำเครื่องพันธนาการ ควบคู่ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นหรือยัง ไว้ใจได้หรือยัง จะไปทำร้ายคนอื่นหรือไม่ จะหลบหนีหรือไม่ แต่ทางคณะกรรมการฯของเรือนจำกลางนครปฐมได้กำหนดไว้ว่าให้จำเครื่องพันธนาการได้ไม่เกิน 3 เดือน แต่ไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

ถ้าไม่มีพฤติกรรมที่ส่อว่าจะกระทำความผิดอีกไม่เกิน 3 เดือนก็จะถอดเครื่องพันธนาการออก แต่ถ้ายังมีพฤติกรรมอยู่ก็ยังคงต้องใส่ต่อไป

คำถามที่ 8

มีความเห็นอย่างไรกับการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาตัดสินคดีกับหลักสิทธิมนุษยชน

คำอธิบาย

ในเรื่องสิทธิมนุษยชนทำไมไม่ตัดสินว่าผู้ต้องหา ผู้ต้องขังมีสิทธิแค่ไหน ประชาชนมีแค่ไหนตัดสินเลย แต่มานบอกว่าผู้ต้องขังกับประชาชนมีสิทธิเท่ากัน แต่ในความเป็นจริงผู้ต้องขังใช้เงินไม่ได้ ใช้โทรศัพท์ไม่ได้ อยู่บ้านไม่ได้ เลือกตั้งไม่ได้ ไม่ต้องไปเกณฑ์ทหาร จะไปไหนมาไหนไม่ได้ ที่ว่าบริสุทธิ์ทำไมไม่ตัดสิน ต้องทำให้แตกต่างจากคนทั่วไป ไม่เช่นนั้นเจ้าหน้าที่จะปฏิบัติหน้าที่ลำบาก และเจ้าหน้าที่ผ่านการคัดเลือกมาจากการวัดความรู้ วัดสติปัญญา แต่ผู้ต้องขังผ่านการกระทำความผิดมาซึ่งไม่เหมือนกัน แต่ไม่คุ้มครองเจ้าหน้าที่แต่ไปคุ้มครองผู้กระทำความผิด ต้องมองให้ลึกลงไปกว่าที่เป็นอยู่ ต้องไว้วางใจเจ้าหน้าที่ ควรกำหนดขอบเขตของผู้ต้องขังไว้อย่างชัดเจน เช่น 1) ห้ามเลือกตั้ง 2) ห้ามเลือกที่อยู่อาศัย 3) ห้ามใช้เงิน เป็นต้น

คำถามที่ 9

มีความเห็นอย่างไรกับการที่ยังคงใส่เครื่องพันธนาการเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าศาล ซึ่งในหลายๆประเทศได้ยกเลิกไปแล้ว

คำอธิบาย

กรณีผู้ต้องขังออกไปศาล ถ้าไม่ใส่เครื่องพันธนาการก็จะทำให้ง่ายต่อการหลบหนี

บทสัมภาษณ์ เรื่องสิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

นพ.นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ

ตำแหน่ง: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สัมภาษณ์ วันที่ 24 เมษายน 2555

คำถามที่ 1

มีความเห็นอย่างไรในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับหลักที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้”

คำอธิบาย

หลักในเรื่องของการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ต้องเป็นเรื่องของการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่ยังไม่ได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิด เพื่อเป็นการรักษาสิทธิ ในการควบคุม ต้องเป็นการปกป้องในเรื่องของสังคม เช่น ไม่ให้ไปทำร้ายผู้อื่น ต้องไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของทางราชการ จุดประสงค์คือต้องคุ้มครองในเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ว่าเมื่อบุคคลใดอยู่ในสถานะผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีรัฐจะต้องไม่ไปประจานบุคคลเหล่านั้นหรือทำให้สังคมมองบุคคลเหล่านั้นในลักษณะว่าเป็นผู้กระทำความผิดด้วยการใส่เครื่องจองจำ ตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีที่ได้รับบาดเจ็บแล้วต้องไปอยู่ในโรงพยาบาลแต่ต้องถูกใส่เครื่องพันธนาการทำให้ประสบปัญหาในการเคลื่อนไหวเคลื่อนไหวที่ก็เท่ากับว่าไปละเมิดบุคคลนั้นมากขึ้นจากการที่บุคคลนั้นควรจะได้รับในเรื่องของความสะดวกสบายในขณะที่เจ็บป่วยแต่กลับต้องมาติดในเรื่องของเครื่องพันธนาการเช่นนี้เป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง เพราะเป็นการประจานทำให้ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ละเมิดในเรื่องของสิทธิเสรีภาพในชีวิตและในร่างกายสำหรับผู้ที่ถูกจองจำโดยที่ไม่มีความจำเป็น การควบคุมดังกล่าวต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหาที่ป่วยไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ควบคุม เป็นต้น

ส่วนในประเด็นที่จะต้องมีการเคลื่อนย้ายผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีออกไปข้างนอกเรือนจำควรจะต้องมีวิธีหลีกเลี่ยงการถูกประจาน เช่น ทำเป็นลักษณะของเครื่องพันธนาการที่อยู่ที่ข้อเท้า หรือนิ้วมือ ซึ่งเป็นเรื่องของเทคโนโลยีที่ต้องมีการพัฒนา เพื่อหลีกเลี่ยงในเรื่องของการถูกประจาน ซึ่งในเรื่องนี้ทางราชทัณฑ์เองบอกว่าเป็นระเบียบในการปฏิบัติ แต่ในความเป็นจริงควรต้องมีการแก้ไขระเบียบดังกล่าว

คำถามที่ 2

มีความคิดเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็น การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำอธิบาย

กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แน่นอนเพราะเป็นผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี ใน กรณีที่ต้องมีโซ่ตรวนหรือถูกจองจำด้วยเครื่องพันธนาการอย่างอื่นก็ตาม เป็นการประจานทำให้ภาพ ที่ออกสู่สังคมในการจองจำเครื่องพันธนาการดูว่าเป็นผู้ที่กระทำความผิดทั้งที่จริงต้องคิดว่าผู้ต้องขัง ระหว่างพิจารณาคดีเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ว่ากระทำความผิด

คำถามที่ 3

มีความเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นการ กระทบสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย โดยการจำกัดการเคลื่อนไหวและการเคลื่อนที่ ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิ มนุษยชน

คำอธิบาย

สิทธิของคนในชีวิตและร่างกาย เช่น ในการเดินทางก็ต้องสะดวกไม่เป็นภาระต่อตนเอง แต่ถ้าหากผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเจ็บป่วยแล้วถูกใส่โซ่ตรวนหรือถูกจองจำโดยล่ามไว้กับขา เดี่ยวผู้ป่วย ทำให้เคลื่อนที่ไม่ได้ทำให้ไปไหนก็ไม่สะดวกเช่นนี้เป็นปัญหา โดยเฉพาะถ้าหากบุคคล เหล่านั้นเป็นผู้ป่วยด้วย จึงเป็นการละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นการจำกัดเสรีภาพในการ เคลื่อนย้ายหรือการเคลื่อนไหวตนเอง

คำถามที่ 4

มีความคิดเห็นอย่างไรกับการใช้โซ่ตรวน ซึ่งขัดกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อ นักโทษ

คำอธิบาย

เป็นการขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและเป็นเรื่องของการพัฒนาการที่ทันสมัยแต่ประเทศไทย ยังไม่พยายามปรับตัวในการเอาเรื่องของเทคโนโลยีเข้ามาใช้ ซึ่งรัฐอาจอ้างว่าเป็นเรื่องของ งบประมาณที่สูงแต่แท้จริงแล้วไทยยังยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ จากการตรวจสอบว่าวิธีการมองของ ส่วนราชการในกรมราชทัณฑ์เองก็มองผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีหรือนักโทษเด็ดขาดก็ตามเป็น คนที่ด้อยต่ำกว่า เช่น การจะเข้าไปหาเจ้าหน้าที่ก็ต้องนั่งพับเพียบ เป็นต้น ไม่ได้มองในแง่ของ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มองว่านักโทษเหมือนเป็นทาส และจากการที่ต้องใช้อำนาจอยู่เรื่อยๆ ก็เลย

ใช้อำนาจในการข่มขู่แทนที่จะใช้หลักในเรื่องของเมตตาธรรม ทำให้วิถีคิดในการดูแลเรื่องวัสดุอุปกรณ์เครื่องพันธนาการที่จะยึดโยงเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนนั้นถูกมองข้ามไปไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่ในอารยประเทศถือว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญ โดยสรุปแล้วเห็นสมควรว่าควรยกเลิกการใช้โซ่ตรวนแล้วให้ใช้เครื่องมืออื่นแทน

คำถามที่ 5

มีความเห็นว่ากระทบสิทธิอย่างไรกับการที่ยังคงใส่เครื่องพันธนาการเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าศาล ซึ่งในหลายๆประเทศได้ยกเลิกไปแล้ว

คำอธิบาย

ในการปฏิบัติที่ผ่านมา เช่น กรณีของนายฉัฐวุฒิ ใสยเกื้อ⁷ ที่ถูกใส่โซ่ตรวนในการไปปรากฏตัวต่อหน้าศาลเช่นนี้น่าจะเป็นเรื่องของการเลือกปฏิบัติมากกว่า เป็นต้น การจะให้มีการตีตรวนก็เพื่อเป็นการประจานให้สังคมรับรู้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรจะต้องยกเลิกเพราะว่าในระหว่างการควบคุมตัวไปภายนอกเรือนจำมาตรการอย่างอื่นก็สามารถกระทำได้ เช่น การใช้สายรัดข้อเท้า หรือนำเครื่องนุ่งห่มมาปิดบังเครื่องพันธนาการ เป็นต้น เพื่อไม่ให้ดูประเจิดประเจ้อจนเกินไปแต่ทางราชทัณฑ์กลับคิดว่าเป็นการประจานเพื่อไม่ให้ทำเป็นเยี่ยงอย่างซึ่งเป็นการคิดที่ไม่ถูกต้อง

คำถามที่ 6

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มาตรา 14 เป็นการให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ในการสั่งใช้เครื่องพันธนาการ แต่ปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดและไม่เป็นธรรม ทำให้กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

ดุลพินิจต้องมีหลักการบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่เป็นดุลพินิจว่าบุคคลคนนี้เอาใจเราหรือเรารู้จักเช่นนี้เป็นดุลพินิจที่ไม่มีหลักการ ที่กล่าวว่าดุลพินิจต้องมีหลักการบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนก็เพื่อไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติ แต่การใช้ดุลพินิจขณะนี้นอกจากจะไม่มีหลักการแล้วยังเป็นการเลือกปฏิบัติอีกด้วย และเมื่อไม่มีหลักการแล้วก็เป็นการใช้ดุลพินิจไปในทางที่ผิด เป็นการทำให้เกิดปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นภายในกรมราชทัณฑ์ เช่น ปัญหาเรื่องยาเสพติด โทรศัพท์ อาวุธที่ร้ายแรง เป็นต้น กลายเป็นว่ากรมราชทัณฑ์เป็นพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นเรื่องเสาะ

⁷ ดูในหัวข้อ 4.2 หน้า 192.

แสวงหาผลประโยชน์ระหว่างข้าราชการในเรือนจำกับนักโทษ เป็นเรื่องที่ใช้ดุลพินิจที่ไม่มีหลักการ ซึ่งละเมิดต่อหลักนิติรัฐและนิติธรรม

คำถามที่ 7

ปัจจุบันยังไม่มีการกำหนดระยะเวลาและการจำกัดการใช้เครื่องพันธนาการอย่างชัดเจน ซึ่งในกฎหมายฐานขึ้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า “เครื่องพันธนาการจะใช้ได้ในระยะเวลาที่จำกัดและเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น” มีความเห็นว่อย่างไร

คำอธิบาย

ในเรื่องนี้ต้องแก้ไขโดยมีแผนแม่บทสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 ซึ่งทุกกระทรวง ทบวง กรมต่างๆต้องนำไปปฏิบัติ แผนนี้มีการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและเป็นเรื่องของหลักสิทธิมนุษยชนที่ระบุว่าหน่วยงานของรัฐทุกองค์กรไม่ว่าฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายนิติบัญญัติต้องนำมาใช้ในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมาย การออกกฎหมาย การตีความกฎหมาย หรือการตัดสินใจที่ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชน ในการบังคับใช้กฎหมายส่วนใหญ่ของรัฐมีการละเมิดหลักสิทธิมนุษยชนซึ่งขัดต่อรัฐธรรมนูญ แต่ประเทศไทยไม่เห็นความสำคัญของรัฐธรรมนูญไม่เคารพรัฐธรรมนูญก็เลยเป็นปัญหาเพราะทุกหน่วยงานคิดว่าระเบียบกฎกระทรวงของตนเองนั้นถูกต้องแล้ว แต่รัฐธรรมนูญต้องอยู่เหนือกฎหมายทุกอย่างแผนสิทธิมนุษยชนก็มาจากรัฐธรรมนูญ ปัญหาของไทยอยู่ที่การละเลยไม่เคารพต่อรัฐธรรมนูญไม่ปฏิบัติในเรื่องของแผนสิทธิมนุษยชนในการบังคับใช้กฎหมายซึ่งเรื่องดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาที่ใหญ่

คำแนะนำเพิ่มเติม

1. เรื่องของสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ยังคงเป็นปัญหา กระบวนการยุติธรรมประกอบด้วย ตำรวจ นิติเวช(พิสูจน์หลักฐาน) อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ ต้องมองทั้งกระบวนการของทางยุติธรรม ประเด็นเรื่องของการใช้เครื่องพันธนาการเป็นตัวอย่างอย่างหนึ่งของการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมภายใต้เรื่องของการไม่ปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชน ก็คือไม่เคารพในรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐธรรมนูญของประเทศไทยได้บัญญัติในเรื่องของสิทธิมนุษยชนไว้อย่างละเอียด เพราะฉะนั้นต้องกลับมาทบทวนในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายที่ยึดหลักสิทธิมนุษยชน หากไม่ปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนก็จะไม่สะท้อนถึงหลักการที่ถูกต้องในการที่จะปกครองระบอบประชาธิปไตย

2. ปัญหาขณะนี้ได้ถูกถามในเรื่องของการที่ภาคสังคมมีการตื่นตัวในเรื่องประเด็นต่างๆ ที่ใช้ข้อกล่าวหาในเรื่องของผู้ต้องหาในประเด็นทางการเมือง ทำให้ประเด็นเรื่องของการกระบวนการ

ยุติธรรมต่างๆเข้ามามีส่วนที่ทำให้ถูกกล่าวหาว่ากระบวนการยุติธรรมเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือทำลายล้างทางการเมืองด้วย ทำให้ต้องทบทวนในเรื่องของการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นการการปฏิรูปในเชิงโครงสร้างและองคาพยพต่างๆ

บทสัมภาษณ์ เรื่องสิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

รศ.เจริญ โฆษณานันท์

ตำแหน่ง: อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สัมภาษณ์ วันที่ 1 พฤษภาคม 2555

คำถามที่ 1

มีความเห็นอย่างไรในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับหลักที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้”

คำอธิบาย

หลักดังกล่าวเป็นหลักรับรองเพื่อไม่ให้ถูกคุกคามหรือถูกละเมิดสิทธิซึ่งเป็นหลักสากลที่ดี ปัญหาอยู่ในเรื่องทางปฏิบัติเพราะทฤษฎีได้วางหลักไว้ให้คุ้มครองแต่ในทางปฏิบัติไม่ค่อยมีการคุ้มครองกันโดยใช้ข้อยกเว้นมากกว่าหลัก ในประเทศไทยได้มีการใช้เครื่องพันธนาการเป็นหลักทั่วไปซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่ถูกต้อง เป็นการไม่เคารพต่อสิทธิของผู้ต้องขังแต่คำนึงถึงเรื่องของความมั่นคงและความปลอดภัยมากเกินไป ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐไปใช้ข้อยกเว้นมากกว่าในเรื่องของหลักการ เป็นการใช้ข้อยกเว้นในลักษณะของการมุ่งไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัยมากเกินไป ทั้งที่ความจริงแล้วบางกรณีไม่มีเหตุที่น่าจะหลบหนีแต่ไปอ้างอิงเรื่องโทษสูงอะไรต่างๆเป็นต้น ในเรื่องดังกล่าวจึงเป็นลักษณะที่รัฐไปเน้นในเรื่องของความมั่นคงปลอดภัยมากกว่าเน้นเรื่องของสิทธิเสรีภาพซึ่งไม่น่าจะถูกต้อง

คำถามที่ 2

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 เป็นการให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ในการสั่งใช้เครื่องพันธนาการ แต่ปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดและไม่เป็นธรรม ทำให้กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

กรณีที่ไม่มีกรบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจไว้อย่างชัดเจนก็มีส่วนด้วย แต่ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐมีจิตสำนึกในเรื่องของสิทธิเสรีภาพ สิทธิมนุษยชน สักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ประเด็นเรื่องของการใช้เครื่องพันธนาการก็ไม่น่าจะเกิดขึ้นแบบฟุ่มเฟือยหรือไม่มีความจำเป็น แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ค่อยมีในเรื่องจิตสำนึกในสิทธิของคน เป็นความอ่อนแอในแง่ของความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพไม่ค่อยสนใจ ใส่ใจ ให้คุณค่า ในการใช้ดุลพินิจจึงไม่เคารพสิทธิ ตรงนี้จึงเป็นปัญหา ว่าสมควรหรือไม่ที่จะต้องเขียนหลักเกณฑ์ให้ชัดเจนเพื่อไม่เปิดช่องให้ใช้ดุลพินิจมากเกินไป มีหลักหนึ่งที่ว่า “ที่ใดมีดุลพินิจ ที่นั่นก็มีการใช้อำนาจได้ตามอำเภอใจเสมอ” เพราะฉะนั้นในการใช้ดุลพินิจตรงนี้ต้องมีการตรวจสอบควบคุม ในสังคมที่มีความอ่อนแอในเรื่องจิตสำนึกในสิทธิของคนนั้นต้องมีเรื่องกฎเกณฑ์เข้ามาควบคุมมากขึ้น

คำถามที่ 3

มีความคิดเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นการกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำอธิบาย

เห็นด้วย ในเรื่องของการใช้เครื่องพันธนาการมีการปฏิบัติกันมานานแล้ว ในปัจจุบันที่มีการพูดถึงกันมาก เช่น กรณีของนายณัฐวุฒิ ใสยเกื้อ⁸ ความจริงแล้วยังเป็นผู้บริสุทธิ์ในแง่ของข้อสันนิษฐานทางกฎหมาย การไปล่ามโซ่โดยเฉพาะการเป็นนักโทษทางความคิดด้วยเป็นเรื่องคติทางการเมือง เมื่อไปล่ามโซ่ตรวนจึงดูเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน อาจเป็นเรื่องของการใช้ดุลพินิจไม่ถูกต้อง การออกคติดทางการเมือง ฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐมองว่าเป็นศัตรูอยู่แล้วอาจใช้เครื่องพันธนาการโดยที่ไม่มีเหตุผลต่างๆ นอกจากเรื่องขาดสำนึกของสิทธิและออกคิตัวเองก็เป็นเรื่องของตัวเจ้าหน้าที่เองที่ต้องการปกป้องตัวเอง เพราะถ้าหากมีการหลบหนีตัวเองก็ต้องรับผิดชอบด้วย เพราะฉะนั้นก็ใช้วิธีการเหวี่ยงแหโดยพันธนาการไว้ทั้งหมดเพื่อป้องกันการหลบหนีเอาผลประโยชน์ตัวเองเป็นตัวตั้งทั้งที่โดยส่วนใหญ่ทั่วไปไม่มีความจำเป็นเลย

คำถามที่ 4

มีความเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็นการกระทบสิทธิเสรีภาพทางร่างกาย โดยการจำกัดการเคลื่อนไหวและการเคลื่อนที่ ซึ่งขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชน

คำอธิบาย

เห็นด้วย เพราะโดยทั่วไปสิทธิในร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในแง่ความอิสระ ต้องมีอิสระในการใช้ชีวิตต่างๆ ไม่ใช่ทำอะไรมาผูกมัดเพื่อไม่ให้เคลื่อนไหว เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีเหตุผล

⁸ ดูในหัวข้อ 4.2 หน้า 192.

ในแง่ของการใช้สิทธิโดยไม่ชอบ หรือนำไปสู่อันตรายต่อผู้อื่นก็ไม่มีเหตุผลที่จะใช้เครื่องพันธนาการ ถ้าเป็นนักโทษปกติทั่วไปแต่ไปใช้เครื่องพันธนาการก็ไม่ชอบ แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐมองในแง่ความปลอดภัยตัวเองไว้ก่อน อาจเป็นจารีตประเพณีด้วยในแง่ความเคยชินตั้งแต่สมัยโบราณมองนักโทษว่าเป็นผู้กระทำความผิด แต่ความคิดตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมาตรา 39 เป็นความคิดสมัยใหม่ แต่สมัยก่อนตั้งแต่กฎจารีตนครบาลต่างๆจะคุ้นเคยกับการลากโซ่ ตรงนี้เป็นส่วนหนึ่งในเรื่องจารีต โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้ต้องขัง

คำถามที่ 5

มีความคิดเห็นอย่างไรกับการใช้โซ่ตรวน ซึ่งขัดกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อนักโทษ

คำอธิบาย

เห็นด้วย ในแง่ของหลักสากลเมื่อเราเป็นสมาชิกและสหประชาชาติได้วางบรรทัดฐานในการปฏิบัติอย่างไรมาก็ควรจะเดินตามแนวของสหประชาชาติ ยิ่งเมื่อไทยเป็นสมาชิกและได้ลงนามก็ถือเป็นข้อบกพร่องอย่างยิ่งของราชทัณฑ์ของไทยที่ไม่ปฏิบัติตาม

คำถามที่ 6

มีความเห็นว่ากระทบสิทธิอย่างไรกับการที่ยังคงใส่เครื่องพันธนาการเมื่อปรากฏตัวต่อหน้าศาล ซึ่งในหลายๆประเทศได้ยกเลิกไปแล้ว

คำอธิบาย

ในเรื่องนี้ อย่างเช่น กรณีชุดนักโทษ เมื่อยังถือว่าผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดียังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่ก็ควรเปลี่ยนเป็นชุดธรรมดาให้ใส่เพื่อที่จะได้รับการรู้สึกที่ดีจากคนที่มาฟังศาล จากชุดนักโทษที่ดูไม่ดีคนก็มองไม่ดีครั้งตัวไปแล้วว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นเช่นเดียวกันในเรื่องของการใส่เครื่องพันธนาการก็เป็นการตีตราครั้งตัวไปแล้วว่าเค้าเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีกรณีชัดเจนว่าจะเป็นผู้ร้าย มีความรุนแรง พยายามจะหลบหนีแล้ว โดยหลักไม่ควรจะมีการใส่เครื่องพันธนาการตรงนี้ ต้องใช้หลักการตีความเรื่องข้อยกเว้นอย่างเคร่งครัด ในแง่ของการใช้เครื่องพันธนาการเป็นปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจที่ไม่ถูกต้อง โดยเอาหลักมาเป็นข้อยกเว้น

คำถามที่ 7

ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดระยะเวลาและการจำกัดการใช้เครื่องพันนาการอย่างชัดเจน ซึ่งในกฎหมายขั้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า “เครื่องพันนาการจะใช้ได้ในระยะเวลาที่จำกัดและเท่าที่จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น” มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

เหตุผลที่เรื่งดังกล่าวกำหนดเอาไว้ในมาตรฐานขั้นต่ำก็คงยึดเอาเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือสิทธิมนุษยชนเป็นตัวตั้ง เพราะฉะนั้นเมื่อเอาเรื่องของสิทธิเป็นตัวตั้งในการจำกัดสิทธิก็จะต้องมีขอบเขต ควรบัญญัติเอาไว้ว่าใช้เครื่องพันนาการได้ในระยะเวลาสั้นๆหรือที่มีความจำเป็นเท่านั้น เป็นต้น ถ้าไม่มีความจำเป็นก็ต้องถูกยกเลิกการใส่ ถือว่าเป็นหลักที่ถูกต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักสิทธิถ้ายึดหลักนี้ได้การใช้เครื่องพันนาการประเภท 24 ชั่วโมงก็คงไม่เกิดขึ้น

คำแนะนำเพิ่มเติม

โดยหลักควรต้องลดการใช้เครื่องพันนาการให้น้อยลง ต้องพัฒนาแนวคิดที่สำคัญต้องเริ่มจากความคิดเรื่องการเคารพในสิทธิของคน ศักดิ์ศรีความเป็นคน ประกอบกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความเข้าใจในเรื่องนี้ดีแค่ไหน ทั้งนี้ต้องประกอบกับจำนวนเจ้าหน้าที่ในการดูแลนักโทษ ความแออัดยัดเยียดของนักโทษก็เป็นส่วนหนึ่งด้วย

บทสัมภาษณ์ เรื่องสิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี

รศ.ดร.ประธาน วัฒนวานิชย์

ตำแหน่ง: อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สัมภาษณ์ วันที่ 3 พฤษภาคม 2555

คำถามที่ 1

มีความเห็นอย่างไรในเรื่องการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีกับหลักที่ว่า “ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด เพราะฉะนั้นจะปฏิบัติต่อเขาเยี่ยงผู้กระทำความผิดไม่ได้”

คำอธิบาย

ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีจะต้องได้รับการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ กฎกระทรวงมหาดไทยฯ ได้บัญญัติเกี่ยวกับการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขัง ซึ่งหมายรวมถึง 1) นักโทษเด็ดขาด 2) ผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี 3) คนฝากขัง ในการใช้เครื่องพันธนาการได้บอกว่าห้ามใช้แต่มีข้อยกเว้นให้ใช้ได้ ปัญหาอยู่ที่การใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เช่นว่าผู้ต้องขังจะหลบหนีหรือไม่ก็เป็นปัญหาเป็นปัญหาที่เป็นอัตวิสัย จะตรวจสอบการใช้ดุลพินิจเจ้าหน้าที่ได้อย่างไรซึ่งเป็นประเด็นกรณีที่มีการใช้เครื่องพันธนาการกรณีอยู่ในเรือนจำเป็นการฝ่าฝืนสิทธิและขัดต่อสิทธิตามรัฐธรรมนูญ เช่น กรณีผู้ต้องขังชาวญี่ปุ่น⁹ ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญแน่นอน

คำถามที่ 2

ตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 14 เป็นการให้ดุลพินิจแก่เจ้าหน้าที่ในการสั่งใช้เครื่องพันธนาการ แต่ปัจจุบันมิได้มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดและไม่เป็นธรรม ทำให้กระทบต่อสิทธิของผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี มีความเห็นอย่างไร

คำอธิบาย

การใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาดอาจมีตั้งแต่ชั้นศาล อัยการ ตำรวจ ราชทัณฑ์ แต่การที่จะต้องมีหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจคิดว่ามีความจำเป็น ในต่างประเทศก็จะมีแนวทางซึ่งออกมาเป็นระเบียบ

⁹ ดูในหัวข้อ 4.2 หน้า 194.

หรือแนวทางปฏิบัติ หรืออย่างต่างประเทศบางประเทศอาจพัฒนาไปถึงวิธีการปฏิบัติที่ดีในเรื่องไหน จะต้องทำอย่างไร การบัญญัติหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจอาจออกเป็นระเบียบหรือคำสั่งก็ได้ เป็นเรื่องที่ดีและถูกต้อง แต่จะกำหนดหลักเกณฑ์อย่างไรนั้นอาจดูได้จากกฎหมายต่างๆ เช่น กฎหมายเรื่องการปล่อยชั่วคราว อาจมีปัญหาปลีกย่อยออกไปอีก เช่น เครื่องพันธนาการที่ใช้มีความเหมาะสมหรือไม่ อาจใช้เครื่องพันธนาการที่ดูไม่อุจาดตา เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการหลบหนี เช่น ไม่จำเป็นต้องเป็นเหล็ก เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ เสื้อเกราะ หรือกุญแจมือที่ทำจากโพลีเมอร์ เป็นต้น ดุลพินิจควรมีหลักเกณฑ์แนวทางที่สามารถตรวจสอบได้

คำถามที่ 3

มีความคิดเห็นอย่างไรว่าการใส่เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดีเป็น การกระทำที่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

คำอธิบาย

เห็นด้วย ที่จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์กรณีที่มีการกระทำเกินกว่าเหตุ กรณี การใส่เครื่องพันธนาการถ่วงขนาดที่ทำให้ลดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็ไม่สามารถทำได้

คำถามที่ 4

มีความเห็นว่ากระทบสิทธิอย่างไรกับการที่ยังคงใส่เครื่องพันธนาการเมื่อปรากฏตัวต่อ หน้าศาล ซึ่งในหลายๆประเทศได้ยกเลิกไปแล้ว

คำอธิบาย

ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด เพียงแต่อาจมีทางเลือกอื่นต้องพัฒนา ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมมีเครื่องพันธนาการหลายชนิดที่ทำได้¹⁰

คำถามที่ 5

ปัจจุบันยังไม่มีกำหนดระยะเวลาและการจำกัดการใช้เครื่องพันธนาการอย่างชัดเจน ซึ่งในกฎหมายขั้นต่ำได้กำหนดไว้ว่า “เครื่องพันธนาการจะใช้ได้ในระยะเวลาที่จำกัดและเท่าที่ จำเป็นอย่างยิ่งเท่านั้น” มีความเห็นอย่างไร

¹⁰ คู่มือภาคผนวก ข. บทสัมภาษณ์ เรื่อง สิทธิในการใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาคดี คำถามที่ 2. ประธาน วัฒนวาณิชย์, อธิบดีกรมบังคับคดี นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, สัมภาษณ์ 3 พฤษภาคม 2555.

คำอธิบาย

เป็นความบกพร่องในระบบการทำงานไม่ใช่ตัวกฎหมาย ไม่มีการตรวจสอบจึงทำได้ตามความสะดวก ปัญหาอาจอยู่ที่ว่าอยู่ในห้องขังก็ยังไม่ใส่โซ่ตรวนเช่นนี้เป็นการละเมิดสิทธิอย่างเห็นได้ชัดเจน อาระบุหลักเกณฑ์ในเรื่องนี้ได้ เช่น กำหนดระยะเวลาและมีการต่อระยะเวลาได้ในกรณีที่มีความจำเป็น โดยเฉพาะกรณีการใช้เครื่องพันธนาการในห้องขังถ้าใช้โดยเหตุผลที่ว่าเค้าจะทำร้ายตัวเองหรือผู้อื่นก็ควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน ในเรื่องดังกล่าวอาจเป็นการเพิ่มภาระให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ก็เป็นเรื่องสิทธิซึ่งสำคัญกว่า